

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

สรุปผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ครั้งที่ ๑/๖๐
เรื่อง “แนวทางการแก้ปัญหาข้าวและชาวนาอย่างยั่งยืน”
วันพฤหัสบดีที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๙ เวลา ๐๙๐๐ - ๑๖๐๐
ณ ห้องประชุม ศศย.สปท.

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

รองศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ พัวพงศกร	นักวิชาการเกียรติคุณ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
รองศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติ วรรณวิจิตร	ผู้อำนวยการศูนย์วิทยาศาสตร์ข้าว มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.อัทธ์ พิศาลวานิช	ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาการค้าระหว่าง ประเทศ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
นายขจร เราประเสริฐ	ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ข้าว กรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
นายระวี รุ่งเรือง	นายกสมาคมเครือข่ายชาวนาไทย

ผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น

นายทีปรัตน์ วัชรางกูร	รักษาการที่ปรึกษาด้านนโยบายและแผนงาน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ
นางสาว ณีภุชฌา มั่นคง	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ
นายประสงค์ นิลบรรจง	หัวหน้าผู้ตรวจราชการ สำนักงานปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม
นางสาวสมจิต คงสมนาม	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ สำนักตรวจและประเมินผล
นายภาคภูมิ ศงสภาท	นักวิชาการอุตสาหกรรม กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนารัช ปรีดากรณ์	คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เต็มธรรม สิทธิเลิศ	รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

/ผู้ช่วยศาสตราจารย์...

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพันธ์ ไถ่ประกอบทรัพย์	รองคณบดี ฝ่ายวิชาการ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธานี ศรีวงศ์ชัย	ภาควิชาพืชไร่นา คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.อ.ภูมิรัตน์ ลือศิริ	ผอ.กอง กร.ทบ.
น.อ.กิตติพงษ์ แดงมาศ ร.น.	รอง ผอ.สกร.กพร.ทร.
พ.ท.หญิง สุนันัสสา ดนตรีไทย	หน.บริหารเครือข่ายยุทธศาสตร์ สำนักนโยบายและแผน กระทรวงกลาโหม
ร.อ.หญิง วรรณนันทา ฉัตรธัญญ์จวน	รบก.ประจำ ผยก.นทพ.
ร.ต.ธนจักร บุญวณิชช์	ประจำแผนก กร.ทบ.

ผู้ดำเนินรายการ

พ.อ.อรรคเดช	ประทีปปัญจนาถ	รอง ผอ.ศศย.สปท.(๒)
-------------	---------------	--------------------

เริ่มประชุมเวลา ๑๓๓๐

สรุปสาระสำคัญ

๑. สภาพปัญหาของข้าวและชาวนาไทย

ข้าวและชาวนาเป็นสิ่งที่อยู่คู่สังคมไทยมาเป็นระยะเวลานาน ข้าวถือเป็นผลผลิตทางการเกษตรหลักของประเทศ แต่กลับพบว่าทั้งข้าวและชาวนาต้องเผชิญกับวงจรปัญหาไม่จบสิ้น ซึ่งปัจจุบันข้าวมีราคาต่ำลงร้อยละ ๑๓ เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีที่แล้ว โดยมีปัญหาสำคัญ ดังนี้

๑.๑ **ประสิทธิภาพการผลิตต่ำแต่ต้นทุนการผลิตสูง** โดยประเทศไทยมีต้นทุนการผลิตสูงกว่าประเทศคู่แข่ง ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากการปลูกในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม เป็นน่าน้ำฝนที่อาศัยธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ การมีผลผลิตต่อไร่ต่ำ ปัจจัยการผลิตมีราคาแพง อาทิ ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์ รวมถึงใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพต่ำ ทำการเกษตรกรรม (Cultural Practice) ไม่ถูกวิธี ทั้งในขั้นตอนการปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว และหลังการเก็บเกี่ยว มีการนำเครื่องจักรกลมาใช้ในการเกษตรไม่มากเท่าที่ควร รวมทั้งผลผลิตทางการเกษตรมักเสียหายจากภัยธรรมชาติและการระบาดของศัตรูข้าวเป็นประจำ

๑.๒ **ปริมาณผลผลิตเกินความต้องการของตลาดและมีคุณภาพไม่ได้มาตรฐาน** โดยปริมาณการบริโภคข้าวทั่วโลกมีแนวโน้มลดลง แต่ผลผลิตข้าวจะเพิ่มขึ้น โดยปัจจุบันอัตราการบริโภคข้าวต่อหัวลดลง ๐.๒ % ต่อปี ตั้งแต่ปี ๒๕๕๕ แต่ในทางกลับกันพบว่าผลผลิตข้าวของโลกเพิ่มขึ้น ๑.๑ % ต่อปี ตั้งแต่ช่วงปี ๒๕๔๘ - ๒๕๕๘ ส่งผลให้ในอนาคตราคาข้าวจะลดลงและยังคงผันผวนมากกว่าธัญพืชอื่น ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากการวางแผนการผลิตที่ดีและไม่สามารถควบคุมปริมาณการผลิตให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดได้ การขาดแรงจูงใจที่จะผลิตข้าวให้มีคุณภาพเนื่องจากราคารับซื้อไม่แตกต่างกันมากนัก ราคาข้าวเปลือกไม่เป็นไปตามระดับคุณภาพเท่าที่ควร นอกจากนี้ ประเทศคู่แข่งยังสามารถเพิ่มผลผลิตข้าวได้เพิ่มขึ้น อาทิ จีน อินเดีย และเวียดนาม ดังนั้น เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับทั้งในด้านปริมาณ คุณภาพของข้าว และราคา ที่มีความใกล้เคียงกันหรือดีกว่าข้าวไทย ในขณะที่ต้นทุนการผลิตของข้าวไทยสูงกว่ามาก ปัจจุบันพบว่ากำไรของชาวนาไทยต่ำกว่าเวียดนามและฟิลิปปินส์

๑.๓ **ชวานาและองค์กรชวานายังไม่เข้มแข็ง** โดยพบว่ามียานวนเกษตรกรที่อายุมากกว่า ๖๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๓ หรือมากกว่า ๒.๕ ล้านคน ในส่วนของชวานามีอายุเฉลี่ยประมาณ ๕๖ ปี ในอนาคตอันใกล้ จะเข้าสู่แรงงานสูงอายุ ในขณะที่แรงงานหนุ่มสาวไม่นิยมเป็นเกษตรกรเนื่องจากไม่มีแรงจูงใจ จึงทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตรกรรม ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากชวานายังประสบปัญหาความยากจนและมีหนี้สินมาก ระดับการศึกษาต่ำ มีพื้นที่ทำกินน้อยเฉลี่ยเพียง ๑๘ ไร่ต่อครัวเรือน ชวานา □ □ ขาดการปรับตัวเพื่อการพัฒนาอย่างแท้จริง ซึ่งพบว่าชวานาบางส่วนปรับตัวเพื่อเข้าถึงประโยชน์จากนโยบายให้มากที่สุด รวมทั้งยังขาดการรวมกลุ่มและขาดการบริหารจัดการกลุ่มที่ดี

๑.๔ **ขาดความต่อเนื่องเชิงนโยบาย** โดยพบว่าข้าวกลายเป็นพืชการเมืองที่รัฐบาลแต่ละสมัยนำมาใช้เป็นนโยบายในการหาเสียงที่ส่วนใหญ่จะเป็นการแก้ปัญหาด้วยการแทรกแซงกลไกตลาด ทำให้การดำเนินการจะเปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายของรัฐบาลในแต่ละสมัย จึงทำให้เกิดความต่อเนื่องและพัฒนาอย่างจริงจัง

๑.๕ **ขาดการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง** ซึ่งโครงสร้างหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบโดยตรงยังไม่มีความสอดคล้องและรองรับการดำเนินการ ขาดการบูรณาการงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกัน และขาดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน อาทิ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนภูมิภาค และภาคเอกชน

๑.๖ **ขาดการส่งเสริมการวิจัยพัฒนาพันธุ์ข้าวและการแปรรูปผลิตภัณฑ์อย่างจริงจัง** ทำให้ไม่สามารถต่อยอดหรือสร้างให้เกิดการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าได้เต็มที่

□ □ □ ๒. การประเมินมาตรการในการแก้ไขปัญหาข้าวและชวานาของรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์

จันทร์โอชา

๒.๑ **มาตรการในการแก้ไขปัญหาข้าวและชวานา** จากราคาของข้าวเปลือกที่ต่ำลง ได้สร้างความเดือดร้อนให้แก่ชวานา ทำให้รัฐบาลได้มีมาตรการเพื่อแก้ปัญหาข้าวและบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่ชวานา โดยแบ่งออกเป็นมาตรการระยะสั้น (เฉพาะหน้า) และระยะยาว ดังนี้

๒.๑.๑ มาตรการระยะสั้น อาทิ โครงการสินเชื่อชะลอการขายข้าวเปลือก หรือจำหน่ายยุงฉาง และการให้เงินช่วยเหลือแก่เกษตรกร และช่วยเหลือค่าเก็บเกี่ยวและปรับปรุงคุณภาพข้าวไร่ละ ไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท ไม่เกิน ๑๐ ไร่ เป็นต้น

๒.๑.๒ มาตรการระยะยาว โดยเป็นมาตรการช่วยเหลือชวานาทั้งระบบ อย่างเป็นขั้นเป็นตอน โดยการปรับกระบวนการที่สนับสนุนสำหรับอนาคตข้าวไทย ทั้งนี้ แนวทางการปรับตัวของการทำนามีวัตถุประสงค์เพื่อการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตต่อหัว/ต่อไร่ รวมทั้งเพิ่มมูลค่าข้าว โดยคำนึงถึงปัจจัยด้านตลาด ซึ่งนโยบายดังกล่าวรัฐบาลได้พยายามขับเคลื่อน ได้แก่

๒.๑.๒.๑ การลดพื้นที่ทำนาจากปีละ ๖๙ ล้านไร่ เหลือ ๕๕ ล้านไร่ และให้ปลูกพืชอื่น ๆ ที่ได้กำไรสูงกว่า โดยมีนโยบายลดพื้นที่ทำนาปรัง ให้หันไปปลูกข้าวสลับพืชอื่น เช่น ข้าวโพด ถั่วเหลือง ถั่วเขียว

๒.๑.๒.๒ การจำแนกแผนการส่งเสริมข้าวและการกำหนดมาตรฐานตามประเภทของข้าว

๒.๑.๒.๓ การปรับโครงสร้างการปลูกและผลิตข้าวครบวงจร โดยควบคุมการผลิตข้าวทั้งปีไม่เกิน ๒๗.๑๗ ล้านตัน อาทิ การลดพื้นที่ทำนา ลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ดี การช่วยเหลือต้นทุนการผลิต การพักชำระหนี้ของชวานา การประกันภัยชวานาปี การสนับสนุนการรวมกลุ่มของ

ชาวนาเกษตรแปลงใหญ่ การอบรมให้ความรู้ทั้งด้านความเข้าใจเรื่องต้นทุนการผลิตและการตลาด และจัดให้มีโครงการฝึกอบรมในโครงการต่างๆ เพื่อให้ความรู้เพื่อสนับสนุนการปรับเปลี่ยนหรือปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นเสริม นอกเหนือจากการปลูกข้าวสำหรับพื้นที่ที่ไม่เหมาะกับการทำนาเพื่อขาย เป็นต้น

๒.๑.๒.๔ การสร้างความเป็นธรรมให้แก่ชาวนาในกระบวนการผลิตและค้าข้าวด้วยการอาศัยกลไกประชารัฐ

๒.๑.๒.๕ นโยบายพัฒนาชนบทเพื่อย้ายเกษตรกรสู่สาขาการผลิตที่มีรายได้สูงกว่าการทำนา

๒.๒ การประเมินผลการนำมาตรการแก้ปัญหาข้าวและชาวนา

๒.๒.๑ มาตรการส่วนใหญ่ออกนอกแบบจากส่วนกลาง จึงยังขาดการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ในระดับภูมิภาค ผู้นำเกษตรกร และภาคเอกชน

๒.๒.๒ รูปแบบนโยบายเป็นแบบเดียวกันและบังคับใช้ทั่วประเทศ (One size fits all) ซึ่งในบางพื้นที่มีปัญหาที่ไม่เหมือนกัน

๒.๒.๓ การมีระบบตรวจวัดและประเมินผล คือ ดัชนีชี้วัดผลงานหรือความสำเร็จของงาน (Key Performance Indicator: KPI) มุ่งเน้นวัดความสำเร็จไปที่ปัจจัยนำเข้าและผลผลิต (inputs/output) เช่น การใช้งบประมาณ จำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ จำนวนโครงการ แต่ไม่ได้มุ่งเน้นที่ผลลัพธ์ (outcome) เช่น ผลผลิตที่ได้ต่อไร่ รายได้สุทธิ

๒.๒.๔ ขาดการพิจารณาความเสี่ยงของเกษตรกรที่ร่วมโครงการ เช่น การปลูกข้าวโพด การเลี้ยงวัว ซึ่งในอนาคตหากมีราคาผลผลิตตกต่ำจะอย่างไร และหากเกิดสถานการณ์ที่ราคาแม่วัวแพงขึ้น เพราะคนเข้าโครงการจำนวนมากจะแก้ปัญหาอย่างไร

๒.๒.๕ การสนับสนุนทางการเงินของภาครัฐด้วยการให้สินเชื่อที่ดอกเบี้ยต่ำ ทำให้จูงใจชาวนาให้เข้าร่วม ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาด้วยการดึงดูดคนที่ไม่ตั้งใจปรับตัวอย่างแท้จริง รวมทั้งยังไม่มีระบบการคัดเลือกชาวนาที่จะเข้าร่วมโครงการอย่างชัดเจนและเข้มงวด นอกจากนี้ ยังขาดมาตรการเฝ้าติดตามว่าเกษตรกรที่ได้รับเงินอุดหนุนลดพื้นที่นาไปแล้ว กลับมาทำนาใหม่เมื่อราคาข้าวสูงขึ้นจะมีบทลงโทษหรือไม่

๓. สถานการณ์การปรับตัวในการทำนาของชาวนาไทยปัจจุบันและอุปสรรคในการปรับตัว

๓.๑ การปรับตัวของเกษตรกร สืบเนื่องจากราคาข้าวเปลือกที่ตกต่ำ พบว่าชาวนาบางส่วนมีการปรับตัวเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้ โดยแบ่งออกเป็นรูปแบบต่างๆ ได้แก่

๓.๑.๑ การปลูกพืชหลายชนิด (diversification) โดยปลูกพืชหลายอย่างและเลือกพืชที่ให้มูลค่าสูงแต่ต้นทุนต่ำ ซึ่งถือเป็นการลดความเสี่ยงจากราคาข้าวที่ผันผวน

๓.๑.๒ การปรับตัวด้านขนาดแปลงนา โดยมีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินการนาแปลงใหญ่ ซึ่งปัจจุบันเป็นในรูปแบบการรวมกลุ่มของเกษตรกร เพื่อรวมกลุ่มกันปลูกข้าวที่มีมูลค่าสูงเป็นที่ต้องการของตลาด โดยการรวมกลุ่มจะสามารถลดต้นทุนการผลิตได้

๓.๑.๓ การปรับตัวแก้ปัญหาแรงงานขาดแคลน ทำให้ต้องใช้เครื่องจักรแทนในทุกขั้นตอนการทำนา เช่น รถไถ รถเกี่ยวเกี่ยว เป็นต้น

๓.๑.๔ การทำงานนอกภาคเกษตร รวมทั้งในระยะยาวมีการส่งลูกหลานเรียนสูงๆ เพื่อประกอบอาชีพอื่น

/๓.๒ ปัจจัยที่...

๓.๒ ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการปรับตัวของชาวนา ได้แก่ สภาพที่ดินไม่เหมาะสมต่อพืชอื่น ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง เกษตรกรแก่ตัวมากขึ้น ขาดความรู้และประสบการณ์การเพาะปลูกพืชอื่น ขาดตลาดสำหรับพืชอื่น และปัญหาโรคระบาด รวมถึงปัญหาสำคัญคือ การไม่มีระบบชลประทานเพียงพอในจังหวะที่ต้องการ

๔. แนวทางการแก้ปัญหาข้าวและชาวนาไทยอย่างยั่งยืน ประกอบด้วยการปฏิรูปสำคัญของ ๓ ภาคส่วน คือ

๔.๑ การปฏิรูปโครงสร้างการผลิตข้าว ดังนี้

๔.๑.๑ การกำหนดเขตส่งเสริมการผลิตข้าวที่เหมาะสม (Zoning) กำหนดเขตส่งเสริมการผลิตข้าวที่เหมาะสมตามกลุ่มพันธุ์ข้าว และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด และจัดทำทะเบียนชาวนา มีการจำแนกตามเขตส่งเสริมการผลิตเพื่อกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาและช่วยเหลือชาวนาได้อย่างสะดวกชัดเจน โดยเชื่อมโยงกับข้อมูลเชิงแผนที่เป็นรายแปลงของแต่ละครัวเรือน

๔.๑.๒ การปรับลดพื้นที่นาปรังโดยมีมาตรการจูงใจ และให้มีการจัดระบบการปลูกข้าวในพื้นที่ที่ต้องควบคุมน้ำได้ โดยบริเวณใกล้เคียงกันต้องปลูกพร้อมกันพันธุ์เดียวกัน เพื่อความสะดวกในการบริหารจัดการน้ำและตัดวงจรการระบาดของโรค แมลงศัตรูข้าว และป้องกันพันธุ์ข้าวไม่ให้มีการปะปนกัน

๔.๑.๓ การส่งเสริมการผลิตข้าวตลาดเฉพาะ (Niche Market) ส่งเสริมให้ชาวนาผลิตข้าวสำหรับตลาดเฉพาะให้มากขึ้น เช่น ข้าวอินทรีย์ ข้าวโภชนาบำรุง และข้าวที่มีลักษณะพิเศษ และส่งเสริมให้ชาวนาใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี (Q-seed) อย่างเพียงพอทั่วถึงทันต่อฤดูการเพาะปลูก โดยการสนับสนุนศูนย์ข้าวชุมชนและสหกรณ์การเกษตรให้เป็นแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีสำหรับชุมชน รวมทั้งมีการสร้างมูลค่าเพิ่ม (value creation) ด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ โดยผู้ประกอบการ และองค์กรชาวนา

๔.๑.๔ การปรับรูปแบบการส่งเสริมการผลิตข้าวโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน (Area-based approach) ที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ติดต่อกัน และมีขนาดเหมาะสมในเชิงเศรษฐกิจ (Economy of Scale) สอดคล้องกับกำลังการผลิตของโรงสีและดำเนินการให้ครบวงจร โดยภาครัฐกิจเอกชน/สหกรณ์การเกษตร มีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนการผลิต การจัดหาปัจจัยการผลิต การถ่ายทอดความรู้ และการตลาด รวมทั้งการแปรรูปและส่งเสริมให้ชาวนาและโรงสีเข้าสู่ระบบมาตรฐานคุณภาพ

๔.๑.๕ การส่งเสริมและสนับสนุนให้ใช้เครื่องจักรกลในการทำนา เร่งรัดส่งเสริมสนับสนุนให้ชาวนา กลุ่มชาวนา ผู้ประกอบการรับจ้างทำนาให้สามารถจัดซื้อจัดหาเครื่องจักรกลที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ได้แก่ เครื่องปลูก รถเกี่ยวนวด ยุ้งฉาง ซิโล (Silo) และเครื่องอบลดความชื้น เป็นต้น โดยภาครัฐให้การสนับสนุนบางส่วนและให้สินเชื่ออัตราดอกเบี้ยผ่อนปรน

๔.๑.๖ การสนับสนุนการประกันความเสี่ยงในการผลิตข้าว โดยพัฒนาและสนับสนุนให้มีการประกันภัยธรรมชาติในรูปแบบที่หลากหลายครอบคลุมทุกพื้นที่ พัฒนากลไกให้ชาวนาสามารถเข้าถึงได้ง่าย โดยรัฐช่วยเหลือเบี้ยประกันบางส่วน และส่งเสริมให้มีระบบการประกันความเสี่ยงด้านราคา โดยภาครัฐชดเชยส่วนต่างของราคา และต้นทุน รวมทั้งพัฒนาระบบเตือนภัย (Early warning system) ทั้งภัยเศรษฐกิจ (ราคา/ตลาด) และภัยธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพเพื่อบรรเทาผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น

๔.๒ การปฏิรูปองค์กรภาครัฐ ดังนี้

๔.๒.๑ การปรับโครงสร้างโดยการบูรณาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เป็นศูนย์อัจฉริยะด้านข้าว เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ครบวงจร ทั้งงานวิจัยพัฒนา งานส่งเสริม และถ่ายทอดความรู้รวมทั้งด้านการตลาด และมีการพัฒนานักวิจัยอย่างต่อเนื่องรวมทั้งสนับสนุนให้มีเครื่องมืออุปกรณ์การวิจัยที่ทันสมัยอย่างเพียงพอ

/การตลาด...

๔.๒.๒ ส่งเสริมให้มีการบูรณาการอย่างจริงจังระหว่างส่วนราชการ องค์กรส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในลักษณะประชารัฐ (Public-Private Partnership: PPP) เพิ่มบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาข้าวและชาวนาในพื้นที่ร่วมกับกรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมถึงส่วนราชการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๔.๓ การปฏิรูปองค์กรชาวนา

๔.๓.๑ การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรชาวนาในการดำเนินธุรกิจ ทั้งด้านจัดหาปัจจัยการผลิต (เมล็ดพันธุ์/ปุ๋ย/เครื่องจักรกลการเกษตร) สำหรับบริการสมาชิก และด้านการจัดการจำหน่ายผลผลิตของสมาชิก โดยสนับสนุนสินเชื่อ อัตราดอกเบี้ยผ่อนปรน จัดให้มีโครงสร้างและกลไกการบริหารจัดการองค์กรที่ดีและเหมาะสม จัดให้มีการอบรมเข้มเพาะความรู้ในการประกอบธุรกิจให้แก่สมาชิกทุกคน

๔.๓.๒ ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งเครือข่ายชาวนา ในรูปของสมาคม สภาชาวนา หรือสหพันธ์ เช่น สหกรณ์การเกษตร ศูนย์ข้าวชุมชน กลุ่มเกษตรกร เป็นสมาชิก เพื่อความเป็นเอกภาพ และเพิ่มอำนาจต่อรอง และให้องค์กรชาวนาเป็นศูนย์กลางการประสานงานระหว่างภาครัฐและชาวนาในด้านต่างๆ เช่น การถ่ายทอดความรู้และการช่วยเหลือสนับสนุนชาวนา รวมทั้งมีการปลูกฝังจิตสำนึกให้ชาวนารู้จักพึ่งตนเอง พึ่งพาซึ่งกันและกันมากกว่าพึ่งภาครัฐแต่เพียงอย่างเดียว โดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ มาปรับใช้ รวมทั้งปรับความคิดและสร้างแรงบันดาลใจให้ชาวนาที่จะพัฒนาปรับปรุงการผลิตข้าว และตระหนักถึงการอนุรักษ์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า

๔.๓.๓ จัดให้มีกองทุนสวัสดิการชาวนาเพื่อให้ชาวนารู้จักการออม มีบำเหน็จ บำนาญ ภายหลังเลิกอาชีพทำนาเนื่องจากสูงอายุ โดยเกษตรกรส่งเงินสะสมเข้ากองทุนและภาครัฐจ่ายสมทบ

๕. ข้อเสนอแนะและข้อสังเกตเพิ่มเติมของ ศศย.ฯ

ปัญหาข้าวราคาตกต่ำ บางส่วนเกิดจากปัญหาการเก็งกำไรในตลาดโลก ประกอบกับประเทศคู่แข่ง อาทิ จีน อินเดีย และเวียดนาม มีผลผลิตข้าวสูงขึ้น ซึ่งการแก้ปัญหาด้านราคาดังกล่าว ควรใช้แนวทางการตลาดนำการผลิต โดยกลไกตลาดเป็นสัญญาณความจำเป็นในการปรับตัวดีกว่ากลไกรัฐ จึงจะต้องมีข้อมูลด้านการตลาด ราคา ผลผลิต และต้นทุน ที่ถูกต้อง ทันสมัย โดยรัฐควรมีมาตรการ ดังนี้

๕.๑ รัฐควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการเสนอมาตรการแก้ไขปัญหา โดยรัฐสามารถให้ข้อมูลที่จำเป็นได้ เช่น เทคโนโลยี วิธีการผลิตสินค้าชนิดใหม่ ตลาด และความเสี่ยงด้านต่างๆ เป็นต้น และมีมาตรการในการคัดเลือกและตรวจสอบผู้เข้าร่วมโครงการของรัฐที่เข้มงวด โปร่งใส

๕.๒ รัฐควรมีกลไกติดตามประเมินผลการดำเนินการของเกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการติดตามผลทุกเดือน และมีรายงานให้รัฐบาลทราบเช่นเดียวกันกับการดำเนินการของโครงการประชารัฐ โดยเน้นการประเมินปัจจัยที่เกื้อหนุน และอุปสรรคต่อการดำเนินงาน เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถร่วมกันแก้ปัญหา ระหว่างการดำเนินการได้อย่างทันที่

๕.๓ บทบาทของรัฐในการแก้ปัญหาด้านการตลาดและข้อจำกัดของเกษตรกร โดยรัฐควรวางแผนการแก้ปัญหาในส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างครบวงจร อาทิ การแก้กฎหมายน้ำและที่ดิน รวมทั้งอัตราดอกเบี้ยการกู้เงินระยะยาว การสนับสนุนเทคโนโลยี การสนับสนุนการวิจัย การสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนอื่นๆ ในด้านการตลาดและการส่งเสริมการเกษตร การให้ข้อมูลตัวอย่างเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกร

ที่ประสบความสำเร็จ อุปสรรค และถอดบทเรียนจากกลุ่มที่ล้มเหลว รวมทั้งควรมีการจัดทำระบบฐานข้อมูลด้านข้าวที่ครบวงจร ทันสมัย และสามารถใช้งานได้ทันต่อสถานการณ์

๕.๔ ข้อเสนอเพิ่มเติมของ ศศย.๗ วิทยากรยังมีข้อมูลและข้อเสนอมาตรการแก้ปัญหาที่แตกต่างกันในบางประเด็น เช่น ข้อมูลการปรับตัวของชาวนาที่แท้จริง การส่งเสริมให้มีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช (Good Agriculture Practices: GAP) เพื่อมุ่งส่งออกในตลาดที่มีมาตรฐาน และการพัฒนามาตรฐานของข้าวตามมาตรฐานของผู้บริโภค รวมทั้งรูปแบบการให้ความช่วยเหลือเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปแบบของการให้กู้เงิน การจำหน่าย/ การประกันผลผลิต เป็นต้น

ปิดการประชุมเวลา ๑๖๐๐

กศย.ศศย.สปท.

๒๑ ธ.ค.๕๙